

Norges Indskrifter med de ældre Runer.

Udgivne for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond.

3die Bind.

Ved

Magnus Olsen.

3die Hefte,
Slutningshefte.

Christiania.

I Hovedkommission hos Jacob Dybwad.

A. W. Brøggers Bogtrykkeri A/S.

1924.

34. Øvre Stabu.

Th. von Grienberger, Göttingische gelehrte Anzeigen 1906 Nr. 2 S. 140—142 betegner det som »nicht unmöglich die beiden in Mör[c]ks Zeichnung hinter dem **a** folgenden aufrechten Hasten, sei es dass sie oben verbunden waren oder auch nicht, als runisches **e** auszulegen und in **Rauningae* einen Widmungsdativ zu erblicken«. »Wäre die präsumptive **e** Rune unverbunden zu denken, so böte sie genau die Gestalt der latein. kursiven auch epigraphisch vorkommenden **ll**, auf dem ja die **e**-Rune **ll** oder **M** beruht. Schlösse das Wort aber wirklich mit dem **a**, so müsste ich annehmen, dass der Dativ kein nordischer, sondern ein gotischer, also auch das Speerblatt gotischer Herkunft sei [jfr. Bd. II S. 419].« Forøvrigt meddeler v. Grienberger kritiske Bemærkninger, bl. a. til S. 419 Anm. 1 (Spørgsmaalet **ŋ** eller **j** i en Del andre Indskrifter).

Wilhelm Wiget, Arkiv f. nord. filol. XXXIV (1917) S. 153 ff. (til hvem I. Lindquist, Galdrar, Göteborg 1923, S. 82 slutter sig) læser paa det efter hans Mening gotiske Staby-Spyd **raunija**, hvilket »torde . . . tolkas som 1 pers. sing. præs. av ett verbum **raunjan* = fisl. *reyna*, måhända i en betydelse som föreligger ut-förligare uttryckt i Flateyjarbók [III 405.24]: [skíðaferð hirði ek eigi] við hvern ek reyni, af því at þat skal engi um mik vinna'. I Sammenhæng hermed læser han paa Müncheberg-Spydet **ranja**, d. e. got. *rannja* »i den tidigast belagda betydelsen 'jag jagar', som är synnerligen lämplig för en inskrift på ett spjut«. Med Hensyn til Müncheberg-Indskriften betegner S. Feist, Mitteilungen des Vereins für Heimatkunde des Kreises Lebus in Müncheberg II, Hefte 1, 1919, [Særtrykkets] S. 3 Wiget's »kuriosen Einfall« som »augenscheinlich verfehlt; *Ranja* ist, schon im Hinblick auf die entsprechende Aufschrift *Tilarids* des Koweler Speers, als Name, wenn auch als ein bis jetzt in seiner Bedeutung nicht sicher erklärt, aufzufassen.« — Noreen, Altisl. Gramm. 4, 1923, S. 387 indskrænker sig til at meddele Stabu-Indskriften i Transskription: **raunija** (j underprikket som tvilsomt).

Erik Brate har i »Aftonbladet« (Stockholm) 1918 Nr. 229, 25. Aug., offentliggjort en Artikel »Sverges äldsta runinskrift«, som er foranlediget ved den nyfundne Runeindskrift (**sioag**, efter Brate vistnok magiske Runer) paa et Spydblade fra Mos (»Moos«) i Stenkyrka Sogn, Gotland¹. Her kommer han ogsaa ind paa Indskifterne fra Müncheberg og Stabu: »På en spjutspets, funnen vid Müncheberg i Brandenburg, alltså väl på gammalt burgundiskt område, finns en inskrift *raninga*, som även [ligesom Kovel-Indskriften] tolkats som ett namn, av bekant germansk bildningsform. Denna namnform är dock kanske felaktig ristning för den som anträffats på en spjutspets från Övre Stabu, Kristians amt i Norge, nämligen *rauninga*, och att dessa båda ristningar överensstämna, ehuru så vitt skilda till rummet, förklaras kanske så, att båda äro barbariska efterhärmingar av den inskrift **RANVICI** . . . med romerska bokstäver som stämpel på klingan av ett svärd, som anträffats vid Einang i Kristians amt i Norge [Bd. I S. 75; CIL. XIII 10036, 7; Schönfeld, Wörterbuch S. 183] och förmodligen innehåller den romerske fabrikantens namn. Ristningarna äro i så fall inga germanska namn, utan hava sannolikt anbragts paa spjutet just i magiskt syfte. De obegripliga latinska bokstäverna hava ansetts äga en trollkraft, som verkade även sedan de efterhärmatas med germanska runor. Inskriften på spjuten från Müncheberg och Övre Stabu utgöra med denna uppfattning en bekräftelse på den magiska beskaflenheten om inskriften på spjutspetsen från Moos.«

Schetelig (Bd. III S. 5—14) bestemmer Stabu-Spydets Tid til »sidste halvdel av 2det aarh. eller til tiden omkring 200«. Senere har han hertil (privat) — bl. a. under Hensyntagen til de straks nedenfor citerede Ytringer af to svenske Arkæologer — føiet følgende Udtalelse, som han har tilladt mig at offentliggjøre: »Jeg kan bare si generelt at en rent arkeologisk tidsbestemmelse vanskelig kan naa til uanfægtelig fiksering av en saa liten difference som vel en 50 aar — altsaa

¹ Jfr. Birger Nerman, Rig 1918 S. 50—52 (med Afbildning); O. Almgren u. B. Nerman, Die ältere Eisenzeit Gotlands, Stockholm 1923, S. 117 ff. (Fig. 204). Mos-Indskriften kan ikke være yngre end Aar 350 (jfr. sidstn. Skr. S. 135).

her om vi skal si ca. 200 eller ca. 260 e. Kr.« Han »regner Almgren for sikreste dommer i alle spørsmåal vedrørende denne perioden av jernalderen i Europa«. — O. Almgren og B. Nerman (Die ältere Eisenzeit Gotlands, Stockholm 1923, S. 134 f.) slutter sig helt til Schetelig's arkæologiske Tidsbestemmelse af Stabu-Fundene, hvad den relative Kronologi angaar. Med Hensyn til den absolute Kronologi støtter de sig til den Mening om Runeindskriftens Oprindelse, som vel for Tiden maa siges at være den herskende. Det er for Ikke-Arkæologer værdt at mærke, at her er Tid og Sted og historisk Milieu for Runeskriftens Oprindelse brugt som en Hovedstøtte i arkæologiske Dateringer. De to Forskere udtaler: »Die Waffenfunde von Stabu müssen gewiss als gleichzeitig mit der Hauptmasse des Fundes von Vimose betrachtet und datiert werden. Montelius hat den letztgenannten Fund um 250 datiert, eine Zeitbestimmung, die uns aus den folgenden Gründen sogar ein wenig zu früh erscheint«. »Es muss als natürlich betrachtet werden, dass es nach dem ersten Südwärtsrücken der Goten um 170 eine beträchtliche Zeit gedauert hat, bis ihre neue Kultur sich in Südrussland entwickelt hatte und die Einflüsse derselben im Norden bemerkbar wurden. Das gotische Reich in Südrussland hat sich gewiss bei weitem nicht so schnell konsolidiert wie einmal das Markomannenreich in Böhmen. Die neue gotische Kultur hat sich wohl erst dann richtig entfalten können, als die Goten in der ersten Hälfte des 3. Jahrh. am Schwarzen Meere festen Fuss gefasst hatten und besonders nach der Eroberung des Kulturzentrums Olbia um 236. Vor allem solche geistige Kulturentlehnungen wie die Runenschrift können kaum früher zustandegekommen sein.«

S. 416 f. I Anledning af Navne paa *-iŋa*, som her er anførte, bør ogsaa mindes om *gudiŋa* paa Hugi-Stenen (Bd. II S. 611 ff., 632 ff.).

S. 419 Anm. 1. Jfr. Tilføielsen Bd. II S. 634 Anm. 4.

S. 569 f. I stedet for til »Almindelige Bemærkninger« henvises til Indl. S. 191 ff. og Aarbøger 1905 S. 320 ff.